

SECTION 4. TOPICAL ISSUES OF FILM AND TELEVISION ARTS

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-609-6-6>

WAR AS A GLOBAL THREAT: ANTI-WAR CONTENT AT THE LINOLEUM CONTEMPORARY ANIMATION AND MEDIA ART FESTIVAL (2022–2024)

ВІЙНА ЯК ГЛОБАЛЬНА ЗАГРОЗА: АНТИВОЄННИЙ КОНТЕНТ МІЖНАРОДНОГО ФЕСТИВАЛЮ АКТУАЛЬНОЇ АНІМАЦІЇ ТА МЕДІАМИСТЕЦТВА LINOLEUM (2022–2024)

Boiarska L. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Print media and History
of Journalism
Taras Shevchenko National University
of Kyiv
Kyiv, Ukraine*

Боярська Л. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри друкованих медіа та
історії журналістики
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

В останнє десятиліття спостерігається стійка зацікавленість історією української анімації як з боку науковців-кінознавців [див. 1; 6; 11], так і журналістів (тут варто назвати чудовий цикл програми «Згадати все» [4] та блогерів [2; 5]. Певною мірою цей інтерес викликаний ювілейною датою: 90-річчям української анімації (2017). У 2027 році відзначатиметься 100-річчя від виходу першого українського анімаційного фільму. З цього приводу Довженко-Центр і фестиваль «LINOLEUM» ініціюють зустріч щодо підготовки плану заходів «ювілейних активностей в Україні й за кордоном». Сам анімаційний фестиваль у цьому році відбудеться вже вдованадцять, і з огляду на завжди актуальну і важливу тематику, освітні і професійні заходи, унікальність презентованого авторського кіно, став значною культурною подією в Україні і, безперечно, має бути у фокусі кінознавчих досліджень.

Міжнародний фестиваль актуальної анімації і медіамистецтва «LINOLEUM» – найбільший в Україні щорічний показ авторських анімаційних фільмів. Традиційно складається із трьох конкурсних

програм (Міжнародний та Український конкурси і Конкурс комерційної анімацій), позаконкурсних і спеціальних показів, показів експериментальної анімації і відеоарту, дитячої програми, майстер-класів та лекцій. Як і будь-який фестиваль авторського кіно, «LINOLEUM» зазвичай висвітлює гостро актуальні суспільні, загальнолюдські і особистісні проблеми. Слід зауважити, що анімація має ряд переваг при висвітленні гострих і болючих тем. Як вказує оглядач, анімаційній короткометражці «як формі взагалі притаманна надзвичайна концентрація сюжету, щільність і густота історії. Це змушує робити фокус тільки на кульмінаційному моменті, який водночас є і емоційним апогеєм, і втіленням всього сюжету, що його глядач може читати лише з одної події. ...По-друге, інструментарій аніматорів значно багатший, ніж арсенал кінематографістів, адже, на відміну від знятого на камеру кадру, анімація може реалізувати абсолютно все, будь-який задум, будь-яку неможливу фантазію» [12].

На вересень 2022 р. планувався показ, присвячений екологічній проблематиці, темою фестивалю мала бути «Systema Naturea»/«Система природи». Однак повномасштабне вторгнення росії в Україну змінило плани, а отже, і основну тему¹. Головною темою «LINOLEUM-2022» заявлено «Неприйнятний контент». Після оприлюднення свідчень про жакливі злочини російських військових проти мирного населення, коли, здавалось б, підтримка України демократичним світом мала би бути безумовною, на жаль, почастішали випадки блокування українського контенту в соцмережах і скасування благодійних концертів українських артистів за кордоном, за звинуваченнями у «підтримці війни». «Частина європейців далі граються в пацифізм та подвійні стандарти й щиро вважають, що захищаючи свої життя й свою країну, українці порушують якісь їхні уявлення про мир і гармонію. А ті, хто намагається підтримати своїх співвітчизників у боротьбі з гвалтівниками та мародерами, є фашистами та екстремістами», – гірко зауважував Сергій Жадан після скасування його концерту в Італії [3]. «Тема цьогорічного фестивалю – «Неприйнятний контент». Саме під такою позначкою соціальні мережі ховають більшість доказів злочинів росіян проти мирного населення України», «здавалось би, саме тепер прийшов час, коли українські голоси можуть нарешті бути почуті, однак бойкот російської культури та звірства російської армії стали «Неприйнятним контентом» для значної частини західного

¹ Варто зазначити, що після декупації Київської області навесні 2022 р. діяльність українських культурних індустрій поступово стала відновлюватися, відтак з'явилася надія на можливість проведення фестивалю хоча б у онлайн-форматі.

суспільств» – наголошували організатори фестивалю LINOLEUM [7]. Текстову частину фестивального трейлера складали «реальні цитати росіян: відомих інтелектуалів, блогерів-мільйонників, культурних діячів, спортсменів і «простих» коментаторів із соцмереж» про культуру поза політикою, неможливість вплинути на ситуацію, про несправедливість щодо росіян, про їхню відмінність від населення «гнилого Заходу» тощо [7]².

Оскільки, зважаючи на обставини, Український конкурс не проводився, роботи наших аніматорів були показані у двох спецпоказах: «Українська ретроспектива» і «Українські голоси». Зокрема, в «Українських голосах» було представлено кілька короткометражок, зроблених після лютого 2022 р.: «Небесна сотня» Дарини Згуровець, «Гроза» Юлії Швирьової, «Війна, яка завжди поруч» Ірини Гаркавець, «Дзвінок» Катерини Луценко, «Секретна зброя» Лери Белькевич.

Слід відзначити, що в усіх програмах фестивалю війна показана як глобальна загроза, як щось абсолютно антигуманне і антилюдське, протилежне людській цивілізації загалом. У спецпоказі «Неприйнятний контент» демонструвалися фільми про гіркий досвід різних народів різних часів. «Нестерпний біль та жах війни відчували на собі сотні мільйонів людей з різних епох, культур та куточків світу. З часом весь цей досвід вмирає разом з його носіями, проте водночас він кристалізується в культурних артефактах. І саме такі артефакти вдалося зібрати у програмі «Неприйнятний контент» фестивалю LINOLEUM», – наголошували організатори фестивалю [13]. Зокрема, в програмі були представлені фільм «Коридор» (реж. Ігор Чоріч, Сербія, 2019), в якому хлопчик випадково залишається єдиним живим із розстріляного ворогом племені і відчайдушно намагається із тіл-геометричних фігур скласти собі тотем; фільм «Вітер свище» (реж. Алессандро Дордоні, Велика Британія, Ірландія, Італія, 2021) про сутичку партизанів із групою СС наприкінці весни 1945 р.; фільм «Ніч» (реж. Ахмат Салех, Німеччина, Палестина, Катар, 2021), в якому Ніч намагається врятувати/приспати-заспокоїти жінку, чия донька пропала під час бомбардування. Окремої уваги заслуговує фільм «Спогад Спогад» (реж. Бост'єн Дюбуа, Франція, 2020 р.), в якому онук довго намагається дізнатися від діда про його участь у Алжирській війні (1954–1962 рр.),

² Принагідно зауважимо, що цей прийом (записи справжніх розмов) буде використано при створенні документального фільму «Мирні люди»/ «Intercepted» (реж. Оксана Карпович, Україна), що був представлений на Берлінському кінофестивалі 2024 р. Переклад «Intercepted» (перехоплено) наголошує на тому, що фільм базується виключно на перехоплених Службою безпеки України телефонних розмовах російських солдатів з родичами (при роботі над фільмом було опрацьовано близько 1000 записаних розмов).

аж поки, подорослішавши, не зрозуміє, що дід був окупантом і карателем.

У Міжнародному конкурсі «А журавлі й далі танцювали» був представлений фільм «Війна» (реж. Дімітар Дімітров, Болгарія, 2022) про дівчинку Війну з надзвичайними здібностями нищити все живе, яка тікає з притулку і стає небезпечною для всього людства. У Міжнародному конкурсі «Моя війна» демонструвалися фільми «Одного разу в Ізраїлі» (реж. Вероніка Шима, Польща, 2021) про дівчину, яка закохалася у палестинця і намагається розібратися, на чію сторону стати у конфлікті двох країн; фільм «Монстр» (реж. Угго Коваррубіас, Чилі, 2021) про жінку, яка в часи військової диктатури Піночета в Чилі працює в тюрмі на «побутовій» роботі – включає музику під час допитів. У цій програмі було представлено і фільм-переможець Міжнародного конкурсу фестивалю «LINOLEUM – 2022»: стрічку реж. Марти Паєк «Неможливі фігури та історії І» (Польща, Канада, 2021), мабуть, найзворушливішу і водночас наймоторошнішу картину [10]. Після вибуху вулицями ідеально симетричного міста блукає знесилена стара жінка, намагаючись пригадати і зрозуміти, куди ж поділися всі молоді, красиві і сильні люди, що з ними сталося, що вони зробили не так, де і коли вони помилилися, що зараз про них нагадують лише манекени у вітринах, що ж трапилося? Вода поступово затоплює місто і жінку, яка співає німецькою останню на Землі пісню – знамениту «Sag mir, wo die Blumen sind»/Скажи мені, де квіти?» Марлен Дітріх [9]. «Коли ж вони всі зрозуміють?» – звучить рефреном, коли ж нарешті люди зрозуміють, що війна знищить усіх, коли вони зрозуміють, що війни треба зупинити, бо вони загрожують існуванню цивілізації.

Основною темою ювілейного, 10-го, фестивалю (2023) стала поліфонічна тема «Життя-буття». Переможцем Українського конкурсу визнано фільм «Маріуполь. Сто ночей» (прод. Андрій Палатний, реж. Софія Мельник), в основу якого покладена відома історія про дівчинку Алісу з Маріуполя, яку росіяни розлучили з мамою-військовим медиком під час евакуації з «Азовсталі» [15]. За тиждень після фестивалю LINOLEUM картина «Маріуполь. Сто ночей» одержала премію «Кіноколо» як найкращий анімаційний фільм 2023 року.

Основним напрямком 11-го фестивалю (2024 р.) стало традиційне для «LINOLEUM» висвітлення гострих соціальних і особистісних проблем, татуйованих тем і питань. Тематика авторської анімації 2023 і 2024 рр. демонструє гуманістичну спрямованість, толерантність та інклюзивність. Прикметно, що Україна, перебуваючи у стані жажливої війни, створює саме таке, людяне, гуманістичне, мистецтво, показуючи світові, які ми, що нас хвилює і чим ми живемо. Переможцем фести-

валю став фільм Анастасії Фалілеєвої «Я померла в Ірпені» – особиста історія про життя під окупацією і стосунки з хлопцем-аб'юзером.

У 2025 році фестиваль започаткував проєкт «Анімація діалогу: Як говорити з ветеранами?» – проєкт із створення анімаційних пластилінових короткометражок, спрямований на реабілітацію ветеранів і їх інтеграцію в мирне життя [14]. Перші роботи вже оприлюднені на Фейсбук-сторінці [8] і будуть продемонстровані на LINOLEUM-2025 у жовтні цього року.

Література:

1. Брюховецька Л., Канівець А. Українська анімація : збірник статей. Київ : Фенікс, 2018. 264 с.
2. Громова М. Українська анімація – це не те, що ви думаєте. 5 міфів про її мову, історію, героїв. *Projektor Institute*. Сайт. 15.11. 2024. URL: <https://prjctr.com/blog/article/ukrayinska-animaciya-ce-ne-te-shcho-vi-dumaiete-5-mifiv-pro-yiyi-movu-istoriyu-geroyiv>
3. Джура М. «Вони дупля не вистрілюють»: як Жадана зачепив італієць, який скасував його концерт у Мілані. *24 канал*. Сайт. URL: https://showbiz.24tv.ua/sergiya-zhadana-zirvavsya-kontsert-milani-yak-yogo-obraziv-organizator_n2148188
4. Згадати все. Історія української анімації. Ч. 1. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5TyzErIq67k&t=12s>
5. Історія анімації України. https://www.youtube.com/playlist?list=PLOif2_kJ225oaqtGzUXh-EDud5Hxxj_KG
6. Канівець А. «Радянські мультики» чи українська школа: то чия українська анімація? *Кіно-Темп*. № 6. 2023. <https://ktm.ukma.edu.ua/index.php/ktm/article/view/285/312>
7. LINOLEUM 2022 оголошує конкурсну програму, центральну тему фестивалю та презентує офіційний трейлер. *LINOLEUM festival*. Сайт. URL: <https://linoleumfest.com/uk/news/text/97-linoleum-2022-announces-the-competition-programme-the-festivals-theme-and-presents-the-official-trailer>
8. Linoleum Contemporary Animation and Media Art Festival. Фейсбук-сторінка. URL: https://www.facebook.com/LinoleumFestival/?locale=uk_UA
9. Marlene Dietrich – Sag mir wo die Blumen sind. URL: https://www.youtube.com/watch?v=SLtQ9gu_NmA&list=RDSLtQ9gu_NmA&start_radio=1
10. Найкращий фільм міжнародного конкурсу «Неможливі фігури та інші історії І» Польща, Канада | 2021 | Марта Паск. URL: <https://linoleumfest.com/uk/archive/2022>

11. Підлужна Алла. Код Володимира Дахна. К. : АВІА3, 2016. 144 с. ; іл.
12. Рудійко І. Рухомі лінії життів. Що показували на фестивалях LINOLEUM. *Український тиждень*. 2023. 11 жовт. URL: <https://tyzhden.ua/rukhomii-linii-zhyttiv-shcho-pokazuvaly-na-festyvali-linoleum/>
13. Спеціальні покази: Неприйнятний контент – URL: <https://linoleumfest.com/uk/program/special-screenings/blocks/sensitive-content>
14. Фестиваль LINOLEUM та реабілітаційний центр «Незламні» ініціюють спільний проєкт, спрямований на підтримку інтеграції ветеранів у суспільне життя. *LINOLEUM festival. Сайт*. URL: <https://linoleumfest.com/uk/news/text/128-festival-linoleum-ta-reabilitacijnij-czentr-nezlamni-inicziyuyut-spilnij-proyekt-spryamovaniyna-pidtrimku-integracziyi-veteraniv-u-suspilne-zhittya> (дата звернення 22.09.2025).
15. Як створили анімацію про дівчинку з «Азовсталі», що змушує співпереживати мариупольській трагедії. Розмова з автор(к)ами анімації «Маріуполь. Сто ночей» – Софією Мельник та Андрієм Палатним. *Moviegram*. 15.11.23. URL: <https://moviegram.com.ua/interview-100-nights-mariupol/> (дата звернення: 25.09.25).